

Schriftlezing: Jona 3 en 4

Tekst: Jona 4

Lb. 488a:1,2,3,4,5

Ps. 119:22,50

Gez. 33:1,2,3,4,5

Ps. 86:1,2,4,5

Ps. 103:1,2,3,9

Gehouden te: Baflo, 06-11-11 (9.30 u.)

Thema: Jona en zijn God. Of: Mens, erger je niet aan Gods grote genade

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jongens en meisjes,

1. Spel

Kennen jullie het spel 'Mens erger je niet'? Vast wel. En spelen jullie dat wel eens thuis of bij je vriendje of vriendinnetje?

Je speelt dat spel met vier of zes personen. En je moet met vier pionnen naar het thuishonk zien te komen. Maar je medespelers gooien je er weer af. Soms zelfs als je al vlak voor je honk staat. Dat is balen! Soms duurt het ook tijden voordat je een zes gooit met de dobbelsteen en een nieuwe pion mag opzetten. En dan heeft een ander ondertussen een pion in het honk.....

Het is een reuze irritant spel. Vooral als je niet tegen je verlies kunt. Het heet niet voor niets 'Mens erger je niet'. Ik houd er niet van. Ik ben geen spelletjesmens, omdat ik ook niet tegen mijn verlies kan. Je denkt soms dat je het aardig doet en dat je er goed voor staat. Maar een ander wint altijd. Dat vind ik maar niks. Kleinzielig hè?

Jona's gedrag vind ik daarom heel herkenbaar. Jona kan ook niet tegen zijn verlies, zo lijkt het wel. Hij wil Nineve eraf gooien, maar dat lukt niet. Of, beter gezegd, Jona wil dat God de HEER Nineve eraf gooit, van het bord of van de aarde. Maar dat doet God niet, want Nineve bekeert zich. De mensen draaien om, omdat ze luisteren naar Gods boodschap, die Jona brengt.

En... de HEER 'bekeert zich', God keert zich om.

"Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij bedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet." (Jona 3:10)

Dat is Gods ommekeer in dit verhaal.

En Jona wordt me toch kwaad. Hij ergert zich bijna dood. Aan Nineve? Misschien.

Aan zichzelf? Daar merken we niet veel van. Aan wie dan wel? Aan God!

Gods ommekeer wekt grote ergernis bij Jona en hij wordt kwaad.

Dan komt de HEER naar Jona toe. Hij gaat met hem in gesprek en wil hem vaderlijk een les leren en hem over zijn eigen houding laten nadenken.

Het gaat hier in hoofdstuk 4 over: **Jona en zijn God**. De HEER geeft Jona en zijn lezers, die van toen en die van nu, deze les:

Mens, erger je niet aan Gods grote genade

2. Journalist of ramptoerist

Hoelang zou Jona in Nineve geprekeerd hebben? Dat weten we niet. De Bijbel vertelt dat Jona een dagreis de stad in trekt, dan zijn boodschap brengt. En meer niet. Na die ene dagreis preken komt er wel al direct een reactie op gang bij de mensen van Nineve. Jona's woorden maken diepe indruk en hebben een geweldige impact op de Ninevieten, inclusief de koning en zijn ministers.

Bij koninklijk bevel moet iedereen anders gaan leven en breken met het onrecht dat hij doet. En de mensen luisteren naar deze enorme versterking van Jona's prediking. Of Jona ook iets van deze reacties van de koning en zijn mensen heeft meegekregen, vertelt de Bijbel niet. Maar op een gegeven moment verlaat hij de stad. Jona is voor zijn gevoel dan klaar met zijn opdracht en met zijn boodschap. En hij zoekt een goede plek op de tribune om af te wachten en te kijken wat er gebeuren gaat. Het zal tegen het einde van de aangekondigde veertig dagen zijn, denk ik.

"Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!" (Jona 3:4)

Dat had Jona omgeroepen. Daarop was zijn verwachting ook gebaseerd. Na veertig dagen zou God ingrijpen. Dat wil Jona wel eens meemaken.

Aan de oostkant van Nineve liggen heuvels, van waar je een prachtig overzicht over de stad hebt. Daar kun je precies zien wat er gebeurt. En zeker zoiets als een grote brand of een verwoesting van de stad.

Jona zoekt een goede plaats als journalist of als ramptoerist. In de schaduw vanzelfsprekend. Want het is er zomers geweldig heet.

Maar er gebeurt helemaal niets. Jona constateert het met groeiende ergernis. Hij komt er na veertig dagen achter, dat God niet doet wat Hij gedreigd had te zullen doen. Hoe kan dat nou?

Er gebeurt niets! Want er is wel heel veel gebeurd in Nineve, wat Jona mogelijk niet meegekregen heeft. Wat hij in elk geval niet kan plaatsen binnen zijn denkraam. De ommekeer van Nineve.

Jona is zeer teleurgesteld. En Gods handelen of niet handelen, wekt grote ergernis bij de profeet. En hij wordt kwaad op de HEER. Hij is in alle staten.

3. Vreemd gebed

Eén ding moeten we Jona na geven: hij laat God niet los, hoe gefrustreerd en kwaad hij ook is. Hij gaat met de HEER in gesprek.

Zo'n boze reactie naar God is in elk geval beter dan een onverschillig zwijgen en schouderophalen en je van God afwenden. Dat is in het onderlinge verkeer tussen mensen ook al zo. Als iemand zwijgend zijn hoofd omdraait en je niet wil zien, dat komt nog harder aan dan wanneer iemand je boos de waarheid zegt. Dat is heftig, maar dan is er tenminste nog sprake van contact en communicatie.

"Hij bad tot de HEER: 'Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten.'" (Jona 4:2)

Een vreemd gebed is dat. Jona dankt niet. Hij roept God niet aan in zijn nood. Hij vraagt God geen dingen. Zijn gebed lijkt vol zelfbeklag.

"Heer, ik wist het wel... Ik heb het altijd wel gedacht. Toen ik nog thuis was al en toen u me riep om naar Nineve te gaan. Daarom ging ik de andere kant op naar Verwegistan, naar Tarsis."

"Ik dacht al: de HEER zal het wel weer anders doen, dan ik moet preken. En ziet u wel, HEER, Ik had gelijk."

Wat zit daar achter bij Jona, vraag je je af. Is hij bang dat hijzelf door de mand zal vallen als een valse profeet?

De Bijbel maakt duidelijk – en Jona weet dat ongetwijfeld ook – bij een valse profeet komen de profetieën niet uit. Hij kent vast deze woorden van Mozes:

"Misschien vraagt u zich af: Is er een manier om te bepalen of een profetie al dan niet van de HEER komt?"

Die is er inderdaad: als een profeet zegt te spreken in de naam van de HEER, maar zijn woorden komen niet uit en er gebeurt niets, dan is dat geen profetie van de HEER geweest. Heb geen ontzag voor een profeet die zich dat aanmatigt." (Deut. 18:21,22)

Is dat niet precies wat er bij Jona gebeurt? Hij spreekt woorden van de HEER, maar zijn woorden komen niet uit. Er gebeurt niets. Dat wil je als profeet niet meemaken? Je staat in je hemd. En God is er zeker niet over te spreken!

Of is Jona soms bang dat God als veranderlijk en dus onbetrouwbaar aan de kaak gesteld wordt? Als dat zo zou zijn, dan daalt dat ook op Jona's hoofd neer. Van zo'n God kan ik toch geen profeet zijn? Wat zullen de mensen wel niet zeggen?

Dit soort gevoelens en frustraties legt Jona in zijn vreemde gebed bij God neer. Hij is kwaad op God, zeer gefrustreerd. Uiteindelijk door zijn eigen denkpatronen en rechtlijnigheden. Door hoe hij over God denkt en door het beeld dat hij van God gemaakt heeft.

4. Jona en zijn beeld van God

Wie is God de HEER voor Jona en hoe moet Hij volgens hem zijn?

Jona belijdt en vereert *"de HEER, de God van de hemel, de God die de zee en het land gemaakt heeft."* (Jona 1:9) Zo heeft hij dat gezegd tegen de zeelui op het schip in de storm. Een correcte orthodoxe belijdenis.

De profeet kent de HEER ook als een genadige God. Dat zegt hij ook tegen de HEER.

"Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid." (Jona 4:2b)

Dat zijn letterlijk dezelfde woorden die Jona's collega Joël ook zegt tegen Israël in zijn tijd. Toen hij Gods volk opriep tot bekering.

"Daarom - spreekt de HEER -, keer nu terug tot mij met heel je hart en begin te vasten, te treuren en te rouwen. Niet je kleren moet je scheuren, maar je hart. Keer terug tot de HEER, jullie God, want hij is genadig en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid."

Misschien herroept hij zijn vonnis, komt hij erop terug en laat hij toch iets van zijn zegen over, zodat jullie weer graan en wijn kunnen offeren aan de HEER, jullie God.” (Joël 2:12-14)

‘Ik wist het wel, zegt Jona, u bent een God die genadig is.....’ Zo is inderdaad de naam van de HEER. God heeft die naam zelf uitgeroepen op de Sinai, toen Hij sprak met Mozes en aan hem voorbij trok.

“De HEER ging voor hem langs en riep uit: ‘De HEER! De HEER! Een God die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig, die duizenden geslachten zijn liefde bewijst, die schuld, misdaad en zonde vergeeft, maar niet alles ongestraft laat en voor de schuld van de ouders de kinderen en kleinkinderen laat boeten, en ook het derde geslacht en het vierde.’” (Ex. 34:6,7)

Wat Jona en Joël zeggen, is hier een samenvatting van.

‘Ik wist het wel: u bent een God die genadig is.....’ Dat kan Jona op dat moment niet hebben. Want hij vindt Gods genade te groot, te ruim.

God is genadig. Zie je wel! Dat dacht ik al: zelfs Nineve ontvangt Gods genade. God spaart de stad met zijn inwoners en overheid. Dat is precies tegen het zere been van Jona en Israël. Zo mag God niet zijn, volgens hen.

Dat God genadig is, prima! Maar dan alleen voor Israël, niet voor een goddeloze en zeer vijandige stad als Nineve. Dat maakt Jona niet mee. En velen in Israël ook niet. Hun beeld van God is: De HEER is alleen genadig voor zijn volk. Onze vijanden vallen daar absoluut buiten. Een vorm van ‘wij – zij denken’. En God de HEER moet daar in passen.

Hebt u in de gaten, dat hier het tweede gebod van Gods wet in geding is?

“Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde.....”

God verbiedt het maken en vereren van godenbeelden van hout of van goud of andere materialen. Maar daar valt ook onder: het maken en hebben van denkbeelden van God. Als wij God in onze gedachten en voorstellingen op onze menselijke maat snijden. Als wij van God een beeld vormen, dat past bij onze situatie en Hem beperken tot ons volk of onze kerk.

Dat zien we Jona doen. En het is heel herkenbaar. God is genadig, maar het liefst alleen voor ons volk of voor onze groep. Daar valt Nineve in elk geval buiten.

Laat ik het even naar ons eigen denken en onze eigen beleving trekken.

Een voorbeeld: Zouden wij kunnen leven met de gedachte, dat God genadig is voor Muanmar Ghadaffi of één van zijn collega-dictators uit het heden of uit vroeger tijd? Of denken wij: “Hè gelukkig, weer een enge dictator minder. Lekker puh!”

Gunnen wij Gods genade aan mensen die wij niet mogen? Of die ons vijandig gezind zijn en zich tegenover ons opstellen?

Maar, broeders en zusters, God de HEER is altijd groter, altijd anders dan wij denken. Ook royaler in zijn genade dan wij waarschijnlijk wensen.

Gods genade is groot, supergroot zelfs. Ik heb het thema van de preek bewust zo geformuleerd: Mens, erger je niet aan Gods grote genade.

Grote genade, dat staat in elk geval tegenover de 'grote ergernis' van Jona. Het woord 'groot' past ook precies in het boek Jona. Het wordt daar – ook met andere woorden - vaak gebruikt om te benadrukken wat de HEER te weeg brengt of wat hij speciale aandacht waard acht: de grote stad Nineve, grote storm, grote angst, grote vis, grote ergernis, grote vreugde.

Grote genade! Inderdaad, Gods genade is oneindig groot. Niet alleen voor Israël of voor de gelovigen van het Nieuwe Testament, voor onze kerk en onze groep. Ook voor de mensen van Nineve en vergelijkbare steden en samenlevingen. Ook voor vijanden van God en zijn volk.

Grote genade, want God bewerkte een ommekeer bij de bewoners en de leiders van Nineve. En Hij blies de gedreigde omkering van die nare stad af. Hij kwam terug op wat hij gedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet.

Jona, is het terecht, dat je daarover zo kwaad bent? Is jouw boosheid terecht zo groot, dat je liever sterft dan verder te leven met de gedachte van Gods grote genade, zelfs voor Nineve? Ben je vergeten hoe groot Gods genade voor jou was, toen God je door de grote vis uit de dood redde en weer aan land bracht?

5. Biologieles en nog meer

Het is opvallend, dat God de HEER niet boos naar Jona reageert. Hij laat hem uitspreken, ook zijn kwaadheid. En Hij spreekt hem dan vaderlijk en mild aan en spiegelt hem met zijn grote ergernis. In de vorm van een vraag. Een beetje zoals een vader of moeder dat doet bij een hevig verongelijkte puberzoon of puberdochter. Waarbij je niet direct een antwoord hoeft te hebben.

"Maar de HEER zei: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent?'" (Jona 4:4 en 9)

In dat kader geeft de HEER zijn dwarse profeet een bijzondere biologieles met die wonderboom en die worm.

God laat – om Jona te gerieven en zijn ergernis weg te nemen – een wonderboom opschieten. Vermoedelijk een grote heester met de naam *ricinus communis*. Deze heester met grote bladeren kan normaal wel 30 centimeter per dag groeien en meters hoog worden. Maar de extra groeisnelheid bij Jona's wonderboom is een wonder van God.

Jona helemaal blij natuurlijk. Heeft hij schaduw boven zijn hoofd en kan hij rustig de gebeurtenissen afwachten. Denkt hij opgetogen. Dat duurt niet lang.

"Maar de volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, liet God de plant door een worm aanvreten, zodat hij verdorde.

En toen de zon opkwam, liet God een verzengende wind uit het oosten waaien; de zon brandde zo op Jona's hoofd dat hij door de hitte werd bevangen. Hij bad om te mogen sterven: 'Ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.'" (Jona 4:7,8)

Jona is dan weer helemaal terug bij af, zou je zeggen. Zijn opgetogenheid is gesmolten als sneeuw voor de brandende zon. Hij loopt een zonnesteek op. En zijn kwaadheid is helemaal terug. Snap ik best, als je voor pampus in de hete zon zit en je humeur is al gedaald tot ver onder het vriespunt.

God snapt Jona's kwaadheid en verdriet ook wel, denk ik. Hij veegt dat niet van tafel met een boze grijns. Tegelijk maakt God duidelijk dat zijn kwaadheid niet terecht is en dat Jona's beeld van Gods genade niet klopt en veel te beperkt is. Hoor, hoe bewogen de HEER is, met Jona en met de mensen en de dieren van Nineve.

"Toen zei de HEER: 'Als jij al verdriet hebt om die wonderboom, waar jij geen enkele moeite voor hebt hoeven doen en die jij niet hebt laten groeien, een plant die in één nacht opkwam en in één nacht verging, zou ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?'" (Jona 4:10,11)

Jona heeft verdriet over iets waar hij geen vinger naar uitgestoken heeft: opkomst en ondergang van de wonderboom.

"Maar, Jona, kun je begrijpen, dat mij, de genadige HEER, de mensen van Nineve aan het hart gaan? De mensen uit die grote stad, van wie meer dan 120.000 het verschil tussen links en rechts niet eens kennen.

Kun je vatten, Jona, beste bijbellezer, dat Ik, de genadige HEER, helemaal niet graag mensen ten onder laat gaan? Dat ik liever genadig ben en mensen zich laat bekeren en laat leven?"

Door de dienst van de profeet Ezechiël, zegt de HEER later zo:

"Denken jullie dat ik het toejuich als een slecht mens sterven moet? spreekt God, de HEER. Nee, ik wil dat hij tot inkeer komt en in leven blijft.

.....

Ik zal iedereen beoordelen naar de weg die hij gegaan is - spreekt God, de HEER. Kom tot inkeer, bega geen misdaden meer, anders brengt jullie schuld je ten val. Breek met het zondige leven dat jullie hebben geleid, en vernieuw je hart en je geest. Dan hoeven jullie niet te sterven, Israëlieten! Want de dood van een mens geeft me geen vreugde - spreekt God, de HEER. Kom tot inkeer en leef!" (Ezech. 18:23,31,32)

Die boodschap is niet alleen voor de Israëlieten, maar ook voor de mensen van Nineve. Die boodschap heb jij, Jona, daar ook gebracht. Ook al was het maar een oneliner die je sprak.

Hier ging het mij om, zegt de HEER.

En die 120.000 mensen: dat zijn er 12 keer 10.000. Zo staat het er. Hé, Israël heeft ook twaalf stammen. Nineve twaalf tienduizendtallen, mensen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen.

Wat voor mensen zijn dat dan? Misschien wel vooral mensen die het onderscheid tussen kwaad en goed niet kennen, omdat ze Gods wetten niet hebben. Dat zijn in elk geval ook de kinderen. Zij kennen het verschil tussen links en rechts zeker niet eens.

Laat staan de dieren? Hoe onschuldig zijn die wel niet?

En de HEER is juist met dat zwakke en onwetende begaan. Moet ik die dan de dood in jagen? Jona, begrijp je dat? Denk daar maar eens over na.

Mens, erger je niet aan Gods grote genade. Dat is de les die Jona krijgt van God. Of hij het zich eigen gemaakt heeft, vertelt de Bijbel niet.

Jona eindigt met een vraagteken. Of met gedachtepunten.....

Zo worden de lezers en hoorders aan het denken gezet. Wat zegt dit verhaal van Jona mij? Hoe is mijn beeld van God? Erger ik mij soms ook aan Gods grote genade, wanneer die ook voor anderen blijkt te zijn?

Grote ergernis? Nee! Grote verwondering? Ja! Daar is meer reden voor. Dat leert de apostel Paulus aan de christenen van Efeze en andere plaatsen.

"U was dood door de misstappen en zonden waarmee u de weg ging van de god van deze wereld, de heerser over de machten in de lucht, de geest die nu werkzaam is in hen die God ongehoorzaam zijn.

Net als zij lieten ook wij allen ons eens beheersen door onze wereldse begeerten, wij volgden alle zelfzuchtige verlangens en gedachten die in ons opkwamen en stonden van nature bloot aan Gods toorn, net als ieder ander.

Maar omdat God zo barmhartig is, omdat de liefde die hij voor ons heeft opgevat zo groot is, heeft hij ons, die dood waren door onze zonden, samen met Christus levend gemaakt. Ook u bent nu door zijn genade gered." (Ef. 2:1-5)

Die boodschap geldt voor alle volken.

Dacht u niet!?

Amen